SKATTUR Á MENN

Kennslubók í einstaklingsskattarétti

ÁSMUNDUR G. VILHJÁLMSSON

SKATTUR Á MENN

Kennslubók í einstaklingsskattarétti

Skattvís slf., skattaráðgjöf og fræðsla
Reykjavík 2022

Áður útgefin rit eftir Ásmund G. Vilhjálmsson:

Skattaréttur 1. Reykjavík 1994
Skattaréttur 2. Reykjavík 1994
Skattaréttur 3. Reykjavík 1995
Skattaréttur 4. Reykjavík 1996
Skattur á fjármagnstekjur og eignir. Reykjavík 1999
Útgáfa jöfnunarhlutabréfa – gagnrýnin endurskoðun á dómi Hæstaréttar í máli Félags vatnsvirkja. Reykjavík 2000
Skattur á fyrirtæki. Reykjavík 2003
EES-samningurinn og íslenskur skattaréttur. Reykjavík 2014
Íslenskur alþjóðlegur skattaréttur. Reykjavík 2017

© Ásmundur G. Vilhjálmsson 2022
Öll réttindi áskilin

Útgefandi: SkattVís, skattaráðgjöf og fræðsla slf.
Umbrot: Árni Pétursson
Kápa: Anna Sigríður Gunnlaugsdóttir
Prentun: Prentmet Oddi ehf.
Prófórk: Anna Helgadóttir

Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun eða á annan sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis höfundar eða útgefanda

Reykjavík, 26. desember 2022

ISBN 978-9979-9428-5-6

Efnisyfirlit

Formáli **17**

FYRSTI ÞÁTTUR. ALMENNT UM SKATTA OG GJÖLD

1. kafli. Almennt um skatta og gjöld **19**

1.1 Inngangur 19

1.2 Hugtakið skattur 20

1.2.1 Almennt 20

1.2.2 Lögmætisreglan 32

1.2.2.1 Almennt 32

1.2.2.2 Álagning skatta stríðir gegn stjórnarskránni. Dómaframkvæmd 39

1.2.3 Afturvirkni skattalaga 50

1.2.4 Framsal skattlagningarvalds 56

1.2.5 Ákvæði Mannréttindasáttmála Evrópu 60

1.2.5.1 Almennt 60

1.2.5.2. Bann við mismunun. Friðhelgi eignarréttarins 61

1.2.5.3 Skýrleiki refsilaga (skattalaga) 61

1.2.5.4 Bann við tvöfaldri málsmeðferð (bis) og refsingu (idem) . 62

1.2.5.5 Önnur mannréttindabrot. Brot á skoðunarfrelsi (9. gr.) og tjáningarfrelsi, sbr. 10. gr. svo og félagafrelsi (10. gr.). . . . 67

1.2.5.6 Úrbætur 68

1.3 Skipting skattbyrðarinnar 69

1.3.1 Almennt 69

1.3.2 Notkunarkenningin 70

1.3.3 Greiðslugetukenningin 71

1.4 Markmið skatta 74

1.5 Helstu flokkar skatta 76

1.6 Skattaréttur og opinber réttur 78

1.7 Skattaréttur og einkaréttur 80

1.8 Réttarheimildir í skattarétti 82

1.9 Um hvað fjallar bókin? 83

2. kafli. Um tekjuhugtakið **85**

2.1 Inngangur 85

2.1.1 Hið þrönga tekjuhugtak 87

2.1.2 Hið rúma tekjuhugtak 90

2.1.3 Nafnverðs- og raunverðstekjur 93

2.1.4 Hvenær telja á fram tekjur til skatts 96

2.2 Íslenskur tekjuskattur 98
2.2.1 Sögulegur aðdragandi 98
2.2.2 Yfirlit yfir þróun íslenska tekjuskattsins 99
2.2.2.1 Lög nr. 23. 14. des. 1877 um tekjuskatt 99
2.2.2.2 Lög nr. 74. 27. júní 1921 um tekjuskatt og eignarskatt . . . 101
2.2.3 Núgildandi tekjuskattslög 104
2.2.3.1 Almennt 104
2.2.3.2 Skattaendurbæturnar 1987 107
2.2.3.3 Áframhaldandi endurskoðun og nýskipan 109
2.2.3.3.1 Fyrirtækjaskattanefnd 109
2.2.3.3.2 Eignatekjuskattanefnd hin fyrri og síðari 110
2.2.3.3.3 Hátekjuskattur, skala- eða þrepaskattur 114
2.2.3.3.4 Auðlegðarskattur 115
2.2.3.3.5 Skattsvikaskýrslan 117
2.2.3.3.6 Aðrar skýrslur 117
2.3 Uppbygging laga um tekjuskatt 118
2.3.1 Almennt 118
2.3.2 Skattskyldan 119
2.3.2.1 Skattlagning tekna manna 119
2.3.2.2 Skattlagning atvinnurekstrartekna 123
2.3.3 Framtal, álagning og kærur 127
2.3.4 Skattyfirvöld 130
2.3.5 Innheimta tekjuskatts og ábyrgð á greiðslu hans 133
2.3.6 Viðurlög við brotum á lögum um tekjuskatt 136

3. kafli. Tekjuhugtak núgildandi skattalaga 141
3.1 Inngangur 141
3.2 1. mgr. 7. gr. TSL 142
3.3 Hugtakið gæði 145
3.4 Skattskyld gæði 145
3.4.1 Almennt 145
3.4.2 Móttökugæði og sjálftökugæði 146
3.4.3 Afhendingargæði og afnotagæði 151
3.4.4 Eiginframleiðslugæði, verðbreytingar o.fl. 152
3.5 Tímafærsla tekna 154
3.5.1 Afhendingarreglan (e. delivery principle) 154
3.5.2 Tekjur sem skattaðila er ókunnugt um. Fyrirfram og eftirá greiðslur. 160
3.5.3 Óvissar tekjur 163
3.5.4 Greiðslutímaviðmið. Innborganir 167
3.6 Rétt ákvörðun skattaðila og rétt flokkun tekna 171
3.7 Undirstöðureglur rökréttrar tekjuskattlagningar 174
3.8 Yfirlit yfir skattmat gæða 177
3.8.1 Almennt 177
3.8.2 Peningalegar eignir 182
3.8.2.1 Peningar og ávísanir á peninga 182
3.8.2.2 Fjárskuldbindingar 182
3.8.2.3 Eignarhlutir í atvinnufyrirtækjum 184
3.8.3 Fjármunagæði 185

3.8.4 Höfundarréttur, vörumerki, viðskiptavild o.fl. 187
3.8.5 Þjónustugæði 188
3.8.5.1 Almennt 188
3.8.5.2 Notkun á fjármagni og fjármunum í annarra eigu 188
3.8.5.3 Endurgjaldslaus þjónusta einkaaðila 189
3.8.5.4 Ókeypis opinber þjónusta 190
3.8.6 Yfirtaka og eftirgjöf skulda, fyrning o.fl. 191
3.9 Gæði, sem ekki teljast til tekna 192
3.9.1 Inngangur 192
3.9.2 Ákvæði 28. gr. TSL. Undanþága tekna frá skatti 192
3.9.2.1 Almennt 192
3.9.2.2 Fenginn arfur o. fl., sbr. 1. tölul. 28. gr. TSL 193
3.9.2.3 Líftrygging o. fl., sbr. 2. tölul. 28. gr. TSL 197
3.9.2.4 Sanngirnisbætur, sbr. 2. tölul. 28. gr. TSL 203
3.9.2.5 Eftirgjöf skulda, sbr. 3. tölul. 28. gr. TSL 204
3.9.2.6 Aukavinna við húsbyggingar, sbr. 4. tölul. 28. gr. TSL ... 212
3.9.2.7 Mótframlag, sbr. 5. tölul. 28. gr. TSL 215
3.9.2.8 Hlunnindi forseta, sbr. 6. tölul. 28. gr. TSL 217
3.9.2.9 Persónuafsláttur o. fl., sbr. 7. tölul. 28. gr. TSL 218
3.9.2.10 Matshækkun búfjár, sbr. 8. tölul. 28. gr. TSL 219
3.9.2.11 Húsnæðisbætur, sbr. 9. tölul. 28. gr. TSL 220
3.9.2.12 Virk, sbr. 10. tölul. 28. gr. TSL 221
3.9.2.13 Sérstakur frádráttur nýsköpunarfyrirtækis, sbr. 11. tölul. 28. gr. TSL 221
3.9.2.14 Úttekt viðbótariðgjalds, sbr. 12. tölul. 28. gr. TSL 222
3.9.2.15 Uppbætur á lífeyri, sbr. 13. tölul. 28. gr. TSL 223
3.9.2.16 Niðurgreiðsla á ferðakostnaði innanlands, sbr. 14. tölul. 28. gr. TSL 224
3.9.2.17 Skattfrelsi norrænna menningarverðlauna, sjá lög nr. 126/1999 225
3.9.3 Sérstakir frádrættir. Frádráttur frá tekjum, yfirlit 225
3.9.3.1 Almennt 225
3.9.3.2 Skutl í og úr vinnu, sbr. 5. málsl. 1. mgr. 1. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 226
3.9.3.3 Samgöngustyrkur. Vistvænn akstur, sbr. 6. málsl. 1. mgr. 1. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 226
3.9.3.4 Barnalífeyrir og barnameðlag, sbr. 2. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 227
3.9.3.5 Meðlag eða framfærslulífeyrir til maka, sbr. 2. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 227
3.9.3.6 Heimastyrkur, sbr. 2. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 227
3.9.3.7 Verðlitlir vinningar, sbr. 4. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 228
3.9.3.8 Tækifærisgjafir, sbr. 4. tölul. A-liðar 7. gr. TSL 229
3.9.3.9 Ökutækjastyrkur, sbr. 1. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL. 229
3.9.3.10 Ferðakostnaður, sbr. 1. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL. . 229
3.9.3.11 Ættleiðingarstyrkur, sbr. 2. málsl. 1. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 230

3.9.3.12 Laun vegna vinnu hjá alþjóðastofnunum, sbr. 2. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 230
3.9.3.13 Staðaruppbætur, sbr. 2. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL . 231
3.9.3.14 Happdrættisvinningar, sbr. 3. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 232
3.9.3.15 Iðgjald í lífeyrissjóð, sbr. 4. og 5. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 233
3.9.3.16 Erlendir sérfræðingar, sbr. 6. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 234
3.9.3.17 Kaup á hlutabréfum í nýsköpunarfyrirtækjum, sbr. 1. tölul. B-liðar 1. mgr. 30. gr. TSL 235
3.9.3.18 Leiga á móti leigu og undanþágulágmark vaxta. 235
3.9.3.19 Gjafir og framlög til almenningsheilla félaga 236
3.9.3.20 Heilsurækt. Jólaglögg, árshátíð og sumarferð 237
3.9.3.21 Aðrar undanþágur og frádrættir 237

ANNAR ÞÁTTUR. UM SKATTSKYLDAR TEKJUR MANNA OG FRÁDRÁTT FRÁ ÞEIM

4. kafli. Einstaklingstekjur 239
4.1 Inngangur 239
4.2 Aflatekjur. Tekjur af vinnu o.fl. 239
4.2.1 Almennt 239
4.2.2 Frádráttur frá aflatekjum. 243
4.2.3 Tímafærsla aflatekna 244
4.3 Fjármagnstekjur 244
4.3.1 Almennt 244
4.3.2 Frádráttur frá fjármagnstekjum. 247
4.3.3 Tímafærsla fjármagnstekna 247

5. kafli. Launatekjur 249
5.1 Almennt 249
5.2 Hugtakið launþegi. 250
5.3 Hugtakið laun 258
5.3.1 Almennt 258
5.3.2 Tímafærsla launatekna 265
5.3.3 Kostnaðargreiðslur 271
5.3.4 Hlunnindalaun. 273
5.3.4.1 Almennt 273
5.3.4.2 Frítt fæði 274
5.3.4.3 Endurgjaldslaus afnot af íbúðarhúsnæði, orlofshúsnæði o.fl. 277
5.3.4.4 Ókeypis vinnuföt 279
5.3.4.5 Bifreiðahlunnindi 281
5.3.4.5.1 Almennt. 281
5.3.4.5.2 Ótakmörkuð afnot. Verðmætareglan 282
5.3.4.5.3 Takmörkuð afnot. Kílómetrareglan 287
5.3.4.6 Starfsmannalán. Hluthafalán 288
5.3.4.7 Heilsurækt o.fl. 289

5.3.4.8 Önnur hlunnindi . . . 290
5.3.5 Vinnuskipti . . . 291
5.4 Reiknað endurgjald . . . 292
5.4.1 Almennt . . . 292
5.4.2 Reiknað endurgjald fyrir vinnu við eigin húsbyggingar . . . 292
5.4.3 Reiknað endurgjald fyrir vinnu við eigin atvinnurekstur . . . 295
5.4.3.1 Almennt . . . 295
5.4.3.2 Gildissvið . . . 297
5.4.3.3 Mat á verðmæti eigin vinnu atvinnurekanda . . . 300
5.4.3.3.1 Almennt . . . 300
5.4.3.3.2 Starfshlutfall o.fl. Vinna hjá öðrum . . . 305
5.4.3.3.3 Endurákvörðun reiknaðs endurgjalds. Tapsmyndun . . . 306
5.5 Lífeyrir . . . 308
5.6 Frádráttur frá launum . . . 309
5.6.1 Almennt . . . 309
5.6.2 Aksturskostnaður . . . 310
5.6.3 Ferða- og dvalarkostnaður . . . 318
5.6.3.1 Almennt . . . 318
5.6.3.2 Ferðakostnaður . . . 322
5.6.3.3 Dvalarkostnaður . . . 322
5.6.3.3.1 Dvalarkostnaður innanlands (gisting og fæði) 322
5.6.3.3.2 Dvalarkostnaður erlendis (gisting og fæði) . . . 325
5.6.3.3.3 Þjálfun, náms- og eftirlitsstörf . . . 326
5.6.3.3.4 Vinna erlendis. 15%–reglan (50% af 30%) . . . 327
5.6.4 Laun starfsmanna alþjóðastofnana og ríkjasamtaka . . . 329
5.6.5 Staðaruppbót starfsmanna utanríkisþjónustunnar . . . 331
5.6.6 Erlendir sérfræðingar . . . 332
5.6.7 Lífeyrisgreiðslur . . . 333
5.6.7.1 Almennt . . . 333
5.6.7.2 Almennt iðgjald . . . 335
5.6.7.3 Séreignarsparnaður . . . 336
5.8 Staðgreiðsla skatta af launatekjum . . . 337
5.9 Tryggingagjald . . . 338

6. kafli. Tryggingabætur og meðlög . . . 341
6.1 Almennt . . . 341
6.1.1 Lífeyristryggingar . . . 343
6.1.2 Félagsleg aðstoð . . . 344
6.1.3 Sjúkratryggingar . . . 346
6.1.4 Meðlög og framfærslulífeyrir með fyrrverandi maka . . . 347
6.2 Tímafærsla tryggingabóta . . . 350
6.3 Frádráttur . . . 351

7. kafli. Skaðabætur og vátryggingafé . . . 353
7.1 Almennt . . . 353
7.2 Tímafærsla skaðabóta og vátryggingafjár . . . 356
7.3 Frádráttur . . . 357

8. kafli. Höfundarlaun **359**
8.1 Almennt 359
8.2 Tímafærsla höfundarlauna 363
8.3 Frádráttur 364
8.4 Skattlagning höfundarlauna 366
8.4.1 Almennt 366
8.4.2 Fjármagnstekjuskattur 367
8.4.3 Almennur tekjuskattur 369

9. kafli. Tilfallandi tekjur **371**
9.1 Almennt 371
9.1.1 Styrkir 371
9.1.2 Heiðurslaun 375
9.1.3 Verðlaun 376
9.1.4 Vinningar í keppni 377
9.1.5 Vinningar í happdrætti og því um líku 377
9.1.6 Vinningar í veðmáli 378
9.1.7 Gjafir 379
9.1.8 Tómstundastarfsemi 384
9.2 Tímafærsla tilfallandi tekna 385
9.3 Frádráttur 386
9.3.1 Almennt 386
9.3.2 Frádráttur á móti greiðslum vegna umönnunar barna og fullorðinna . 390

ÞRIÐJI ÞÁTTUR. SKATTSKYLDAR FJÁRMAGNSTEKJUR

10. kafli. Fjármagnstekjur **393**
10.1 Inngangur 393
10.2 Skattskyldar fjármagnstekjur 394
10.2.1 Almennt 394
10.2.1.1 Fjármagnstekjur 396
10.2.1.2 Frádráttur frá fjármagnstekjum 404
10.2.1.2.1 Almennt 404
10.2.1.2.2 Frestun tekjufærslu ógreiddra vaxta í árslok og mótreikningur vegna tapaðra fjármagns-tekna 406
10.2.1.2.3 Frádráttur bóta vegna varanlegs líkamstjóns sem ákveðnar hafa verið í einu lagi til greiðslu 411
10.3 Tímafærsla fjármagnstekna 413
10.4 Uppgjör á fjármagnstekjum til skatts 417
10.4.1 Almennt 417
10.4.2 Undanþágu(vaxta)lágmark 423
10.4.3 50% húsaleigufrítekjumark 424
10.5 Skattskyldir aðilar 425
10.5.1 Menn sem bera fulla og takmarkaða skattskyldu hér á landi 425
10.5.2 Lögaðilar sem undanþegnir eru skattskyldu samkvæmt 4. gr. TSL . . 426
10.6 Sniðgöngusjónarmið 428

11. kafli. Reglulegar tekjur af fjármagni **433**
11.1 Inngangur 433
11.2 Vaxtatekjur 434
11.2.1 Almennt 434
11.2.2 Hugtakið vextir 437
11.2.3 Reiknaðir vextir af vildarlánum 447
11.2.3.1 Almennt 447
11.2.3.2 Lán milli fjölskyldumeðlima 451
11.2.3.3 Lán milli eigenda og fyrirtækis þeirra 453
11.2.3.4 Lán milli launþega og launagreiðenda 459
11.2.3.5 Reiknaðir vextir af öðrum „lánum“ 461
11.2.4 Tímafærsla vaxtatekna 463
11.2.4.1 Almennt 463
11.2.4.2 Frestun tekjufærslu vaxta 469
11.2.5 Afföll, hagnaður og tap af sölu peningakrafna 471
11.2.6 Gengishagnaður af eignum og skuldum í erlendum gjaldeyri 476
11.2.7 Lagaskilareglur 485

12. kafli. Reglulegar tekjur af eignarhlutum í fyrirtækjum **486**
12.1 Almennt 486
12.2 Arður af hlutabréfum. Hugtak og skilgreining 490
12.3 Greiðsla arðs 494
12.3.1 Almennt 494
12.3.2 Útgáfa jöfnunarhlutabréfa. Lagaskilareglur 505
12.3.3 Dulinn arður. Skattlagning óheimilla úttekta 512
12.3.4 Útreikningar 518
12.3.5 Réttarframkvæmd 520
12.4 Tekjur af eignarhlutum í samvinnufélagi 524
12.5 Tekjur af hlutdeildarskírteinum 530
12.6 Tekjur af eignarhlutum í sameignar- og samlagsfélögum. 531
12.7 Tekjur af eignarhlutum í erlendum félögum 532
12.8 Tímafærsla tekna af eignarhlutum í félögum. Réttur skattaðili 533

13. kafli. Reglulegar tekjur af fasteignum og lausafé **538**
13.1 Almennt 538
13.2 Reglulegar tekjur af fasteignum og fasteignatengdum réttindum. 540
13.3 Lausafjárleiga 554
13.4 Tímafærsla reglulegra tekna af eignum. Réttur skattaðili. 556
13.5 Frádráttur 558
13.6 Hvenær telst leiga atvinnurekstur? 562
13.6.1 Almennt 562
13.6.2 Útleiga íbúðarhúsnæðis í atvinnuskyni. Framkvæmdin frá 1984 til 2017 565
13.6.3 Útleiga íbúðarhúsnæðis í atvinnuskyni. Framkvæmdin frá 2018. . . . 568

14. kafli. Hagnaður af sölu eigna **571**
14.1 Inngangur 571
14.2 Hugtakið sala 574
14.3 Ákvörðun söluhagnaðar 588

14.3.1 Meginreglur 588
14.3.1.1 Söluverð 591
14.3.1.2 Stofnverð 600
14.3.1.3 Kostnaður við kaup og sölu 611
14.3.2 Tímafærsla söluhagnaðar 611
14.3.2.1 Almennt 611
14.3.2.2 Frestun skattlagningar og dreifing söluhagnaðar 617
14.3.2.2.1 Bújarðir. Fullvirðisréttur, greiðslumark. 617
14.3.2.2.2 Altjóns- og eignarnámsbætur 632
14.3.2.2.3 Greiðsla söluverðs með skuldaviðurkenningu. 635
14.3.3 Skattasala. Leiðrétting á framtöldum tekjum 639
14.3.3.1 Almennt 639
14.3.3.1.1 Sala og endurkaup 640
14.3.3.1.2 Sala á milli nákominna. Vildarsala – vildarkjör. 641
14.3.3.1.3 Véfenging sölu í heild 642
14.3.3.1.4 Véfenging einstakra söluskilmála 643
14.3.3.2 Fleirsala. Ákvörðun söluverðs þegar seldar eru fleiri en ein eign saman í einu 647
14.3.4 Skattafyrirvari. Afturhvarf til fyrra ástands 652

15. kafli. Hagnaður af sölu fasteigna 654
15.1 Almennt 654
15.2 Ófyrnanlegar fasteignir og afmörkun þeirra gagnvart lausafé 655
15.3 Almennt um ákvörðun hagnaðar af sölu ófyrnanlegra fasteigna 659
15.4 Skattlagning íbúðarhúsnæðis 661
15.4.1 Almennt 661
15.4.2 Undanþága hagnaðar af sölu íbúðarhúsnæðis frá skatti 663
15.4.2.1 Nánar um skilyrði undanþágunnar 667
15.4.3 Ákvörðun hagnaðar 672
15.4.3.1 Almennt 672
15.4.3.2 Frestun skattlagningar 673
15.5 Skattlagning frístundahúsnæðis 680

16. kafli. Hagnaður af sölu lausafjár 681
16.1 Almennt 681
16.1.1 Gróðasala 684
16.1.2 Atvinnusala 691
16.2 Rafmynt (e. bitcoin) 697

17. kafli. Hagnaður af sölu hlutabréfa 700
17.1 Almennt 700
17.2 Sala. Yfirfærsla á eignarrétti á hlutabréfum gegn gjaldi. 705
17.3 Ákvörðun hagnaðar af sölu hlutabréfa 709
17.3.1 Almennt 709
17.3.1.1 Söluverð 711
17.3.1.1.1 Almennt. 711
17.3.1.1.2 Sameining (s. fusion). 712
17.3.1.1.3 Skipting (s. fission) 714

17.3.1.1.4 Alþjóðleg hlutabréfaskipti (s. international andelsbyten) . . . 716
17.3.1.2 Kaupverð . . . 717
17.3.1.2.1 Almennt . . . 717
17.3.1.2.2 Meðaltalsaðferðin . . . 720
17.3.1.2.3 Ákvörðun hagnaðar af sölu hlutabréfa sem maður hefur eignast fyrir 1. janúar 1997. Lagaskilareglur . . . 722
17.3.1.2.4 Ákvörðun meðalkaupverðs hlutabréfa sem maður hefur eignast fyrir og eftir 1. janúar 1997 . . . 724
17.4 Skattlagning hagnaðar af sölu hlutabréfa . . . 725
17.4.1 Almennt . . . 725
17.4.2 Skattlagning hlutabréfa sem veitt eru starfsmönnum og hluthöfum hlutafélags undir markaðsverði . . . 727
17.4.2.1 Almennt . . . 727
17.4.2.2 Kaupréttir starfsmanna. Starfsmanna hlutabréf . . . 731
17.5 Skattlagning fjármálalegra samninga eða tækja . . . 734
17.5.1 Almennt . . . 734
17.5.2 Breytanleg skuldabréf . . . 735
17.5.3 Nýáskriftar- og jöfnunaráskriftarskírteini . . . 736
17.5.4 Áskriftarvalsréttur . . . 738
17.5.5 Afleiðusamningar . . . 738
17.5.5.1 Almennt . . . 738
17.5.5.2 Sérgreindur hlutabréfavalréttur (s. aktieoption) . . . 739
17.5.5.3 Framvirkir og framtíðarlegir samningar . . . 745

18. kafli. Söluhagnaður af eignarhlutum í samvinnufélögum . . . 748
18.1 Almennt . . . 748

19. kafli. Söluhagnaður af eignarhlutum í sameignarfélögum . . . 751
19.1 Almennt . . . 751
19.1.1 Ákvörðun hagnaðar þegar sameignarfélag er sjálfstæður skattaðili . . . 752
19.1.2 Ákvörðun hagnaðar þegar sameignarfélag er ekki sjálfstæður skattaðili . . . 754

20. kafli. Eignatap . . . 756

FJÓRÐI ÞÁTTUR. UM ÁLAGNINGU TEKJUSKATTS Á MENN

21. kafli. Fjölskylduskattlagning . . . 761
21.1 Inngangur . . . 761
21.2 Skattlagning hjóna . . . 763
21.2.1 Almennt . . . 763
21.2.1.1 Hvenær eru hjón í samvistum? . . . 764
21.2.2 Sér- og samsköttun hjóna . . . 769
21.2.2.1 A-tekjur . . . 769
21.2.2.1.1 Almennt . . . 769
21.2.2.1.2 Almennur frádráttur . . . 772
21.2.2.1.3 Sérstakur frádráttur . . . 773

21.2.2.2 C-tekjur . . . 776
21.2.2.2.1 Almennt . . . 776
21.2.2.2.2 Mótreikningur tapaðra fjármagnstekna . . . 778
21.2.2.2.3 Fjárfestingarfrádráttur . . . 779
21.2.2.3 Atvinnurekstrartekjur hjóna . . . 780
21.2.2.3.1 Almennt . . . 780
21.2.2.3.2 Samrekstur . . . 783
21.2.2.3.3 Reiknað endurgjald maka . . . 784
21.2.3 Yfirfærsla á ónýttum frádrætti milli hjóna . . . 785
21.3 Skattlagning sambúðarfólks . . . 786
21.4 Skattlagning barna . . . 792
21.5 Frádráttur frá tekjum vegna greiðsluerfiðleika . . . 795
21.5.1 Almennt . . . 795
21.5.2 Skerðing á gjaldþoli skattaðila vegna veikinda o.fl. . . . 798
21.5.3 Skerðing á gjaldþoli skattaðila vegna veikinda barna hans o.fl. . . . 801
21.5.4 Kostnaður vegna framfærslu foreldra skattaðila . . . 803
21.5.5 Kostnaður vegna menntunar barna skattaðila . . . 804
21.5.6 Eignatjón . . . 807
21.6 Ákvörðun tekjuskatts manna . . . 811
21.6.1 Aflatekjuskattur . . . 811
21.6.2 Fjármagnstekjuskattur . . . 815
21.6.3 Afsláttur á skatti . . . 816
21.6.3.1 Almennt . . . 816
21.6.3.2 Persónuafsláttur . . . 816
21.6.4 Ákvörðun tekjuskatts vegna breytinga á fjölskylduaðstæðum manna 819
21.7 Bætur úr ríkissjóði . . . 822
21.7.1 Inngangur . . . 822
21.7.2 Barnabætur . . . 822
21.7.2.1 Almennt . . . 822
21.7.2.2 Rétthafar barnabóta . . . 823
21.7.2.3 Útreikningur barnabóta . . . 828
21.7.2.3.1 Almennt . . . 828
21.7.2.3.2 Almennar barnabætur . . . 828
21.7.2.3.3 Sérstakar barnabætur . . . 829
21.7.2.3.4 Erlendar barnabætur . . . 829
21.7.2.4 Fyrirfram greiðsla . . . 830
21.7.2.5 Endurgreiðsla . . . 830
21.7.2.6 Skuldajöfnuður . . . 831
21.7.2.7 Málsmeðferðarreglur . . . 831
21.7.3 Vaxtafrádráttur . . . 831
21.7.3.1 Inngangur . . . 831
21.7.3.2 Húsnæðisbætur . . . 833
21.7.3.3 Vaxtaafsláttur . . . 833
21.7.3.4 Vaxtabætur . . . 834
21.7.3.4.1 Almennt . . . 834
21.7.3.4.2 Rétthafar vaxtabóta . . . 835
21.7.3.4.3 Íbúðarhúsnæði til eigin nota . . . 837

21.7.3.4.4 Skilgreining vaxtagjalda 850
21.7.4.4.4.1 Almennt 850
21.7.3.4.4.2 Greiddir vextir o.fl. 857
21.7.3.4.4.3 Afföll af seldum skuldaviðurkenningum 863
21.7.3.4.4.4 Lántökukostnaður o.fl. 864
21.7.3.5 Útreikningur vaxtabóta 865
21.7.3.5.1 Almennt 865
21.7.3.5.2 Tekjuskerðing 866
21.7.3.5.3 Eignaskerðing 867
21.7.3.6 Ákvörðun og greiðsla vaxtabóta. Hjón og einstaklingar .. 868
21.7.3.7 Skuldajöfnun 869
21.7.3.8 Endurgreiðsla 870
21.7.3.9 Málsmeðferðarreglur 870
21.8 Framtal til skatts 871
21.8.1 Almennt 871
21.8.2 Framtalsfrestir 872
21.8.2 Skattlagningarstaður 874
21.8.3 Ábyrgð hjóna á skattgreiðslum hvors annars og barna sinna 874
21.9 Tekjufærsla á milli hjóna og sambúðarfólks 878
21.9.1 Almennt 878
21.9.2 Skattlagning hjóna og sambúðarfólks við andlát og skilnað 881
21.9.2.1 Hjón 881
21.9.2.2 Sambúðarfólk 882
21.10 Tekjufærsla á milli foreldra og barna 886
21.10.1 Almennt 886
Atriðisorðaskrá **889**
Heimildaskrá **896**
Dómaskrá **905**
Lagaskrá **923**
Ákvarðandi bréf o. fl. **933**
Skammstafanaskrá **936**

Formáli

Bók þessi er nú lítur dagsins ljós fjallar um álagningu tekjuskatts og útsvars á einstaklinga og hjón. Er hún hugsuð sem kennslubók fyrir þá sem stunda nám í lögfræði og viðskiptafræði í háskólum landsins og rekur verkið sem slíkt endahnútinn á bókaröðina: Skattur á fyrirtæki, Íslenskur alþjóðlegur skattaréttur og Skattur á menn. Þeir sem hyggjast læra skattarétt á háskólastigi verða að jafnaði að sækja þrjú námskeið. Það er einstaklingsskattarétt, fyrirtækjaskattarétt og alþjóðlegan skattarétt. Þörfum þeirra fyrir námsefni ætti því að vera fullnægt með þessu riti.

Auðvitað væri unnt að bæta við þetta safn einum eða tveimur stoðritum, eins og Dómum í skattamálum og Æfingum í skattarétti ásamt útreikningum og dæmum en hér verður látið staðar numið. Ekki verða því fleiri bækur um skattarétt skrifaðar af höfundi þessa rits. Bókin Skattur á menn er grundvallarrit í skattarétti. Hinar bækurnar hvíla því meira og minna á henni. Einstaklingsskattaréttur, fyrirtækjaskattaréttur og alþjóðlegur skattaréttur eiga þó ýmislegt sameiginlegt. Fyrir það fyrsta er skattkerfið það sama. Sama gildir um álagninguna, kæru hennar og endurákvörðun skatta, svo dæmi sé tekið.

Til að forðast tvítekningu er því eingöngu fjallað um þessi atriði í bókinni Skattur á menn. Nánar tiltekið skiptist verkið í fjóra grundvallarþætti sem samtals innihalda 21 kafla. Af þeim er annar og þriðji þáttur um skattskyldar tekjur manna og frádrátt frá þeim hvað stærstur. Heildar tekjur manna samkvæmt framtölum er um 2.000 millj. á ári, þar af nema fjármagnstekjur um 125 millj. Gríðarlega þýðingarmikið er því að vel takist til um álagningu skatta á þær. Til að svo megi verða þurfa menn því að þekkja lögin og túlkun fræðimanna á þeim.

Helstu einstaklingstekjurnar eru laun og skyldar tekjur. Er fjallað um þær í A-lið 7. gr. TSL og skiptist hann í 4. töluliði. Hlutfall launa og skyldra tekna af heildartekjum manna er um 93%. Afgangurinn er því fjármagnstekjur. Er fjallað um þær í C-lið 7. gr. TSL og skiptist hann í 8 töluliði. Laun og skyldar tekjur hafa því mun meira vægi en

fjármagnstekjur. Sú staðreynd að þær bera ekki útsvar fer þó mjög fyrir brjóstið á mörgum. Þannig skilja þeir ekki hvers vegna skattur af þeim þurfi að vera lægri en af launatekjum.

Öflun efnis í þessa bók hófst árið 1991 er höfundur fékk styrk frá Vísindasjóði til rannsóknar á tekjuhugtaki íslenskra skattalaga, álagningu og framkvæmd. Hefur hún því verið um 30 ár í vinnslu. Mesta vinnan hefur þó fallið til undanfarin fimm ár. Bókin Skattur á menn er rituð af einum manni og miðað við umfangið gefur auga leið að það er fullt starf og rúmlega það. Minna hefur því verið um sumarfrí hjá höfundi en oft áður. Einnig kostar útgáfan talsvert fé og fjármagnar höfundur það að mestu leyti sjálfur.

Við ritun bókarinnar hefur höfundur notið aðstoðar fjölskyldu sinnar, eiginkonu og barna. Verður sú aðstoð seint fullþökkuð. Lestur handrits, leiðrétting ritaðs máls og samræming texta var í höndum Önnu Helgadóttur, íslenskufræðings. Var það vandasamt verk sem hér með er þakkað fyrir. Skattalög breytast mun oftar en önnur lög. Í þessu riti er við það miðað að gildissvið hennar takmarkist við gildandi lög 1. sept., 2022 svo og auðvitað allt það sem eldra er.

Reykjavík, 26. desember 2022

Ásmundur G. Vilhjálmsson